

АНОТАЦІЯ

Герчаківська О. Я. Адміністративно-правове регулювання митних деліктів в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії в галузі права за спеціальністю 081 Право. – Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, 2025.

Дисертація є сучасним комплексним дослідженням системи регулювання митних правопорушень в Україні, що сформувалася як окремий комплексний міжгалузевий інститут. Робота присвячена всебічному аналізу адміністративно-правового регулювання митних деліктів в Україні та є одним із перших наукових досліджень у національній адміністративно-правовій науці.

Однією з основних новацій є обґрунтування існування окремого міжгалузевого інституту правового регулювання митних деліктів. Міжгалузевий інститут відрізняється загальним змістом, специфічною структурою та охоронним призначенням, а також процедурним статусом у матеріальному праві. Його мета полягає в регулюванні суспільних відносин, що виникають у сфері митної діяльності, через механізм покарання порушників митного законодавства. Важливим аспектом є функціональні зв'язки, які забезпечують взаємодію між правовими нормами, що формують цілісність міжгалузевого інституту.

У роботі також пропонується авторське визначення терміна «девіантна поведінка у митній сфері», що охоплює дії або бездіяльність осіб чи груп осіб, включаючи посадових осіб, що не відповідають законодавчим нормам, які регламентують процес перетину митного кордону. Окремо розроблено поняття «механізм адміністративно-правового регулювання митних деліктів», що описує систему взаємопов'язаних правових норм, інститутів і процедур, які сприяють запобіганню, контролю та реагуванню на митні правопорушення.

Досліджено три основні етапи трансформації нормативно-правового забезпечення відповідальності за товарну контрабанду:

етап становлення (1991-2001 рр.) – характеризується застосуванням положень Кримінального кодексу УРСР для боротьби з контрабандою.

перехідний етап (2012 р.) – відзначається декриміналізацією товарної контрабанди, коли деякі товари були вилучені з переліку контрабанди.

етап повернення до криміналізації (2024 р.) – прийняття Закону №3513-IX, що змінив відповідальність за товарну контрабанду з адміністративної на кримінальну.

На основі проведеного дослідження було розроблено проєкту Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законодавчих актів щодо забезпечення диференційованого підходу та індивідуалізації юридичної відповідальності за порушення митних правил і приведення у відповідність деяких норм до законодавства про адміністративну процедуру», де запропоновано врегулювання проблеми відсутності недиференційованого покарання за митні правопорушення, застосування конфіскації, накладення адміністративних стягнень та скорочення термінів розгляду справ про порушення митних правил. Крім цього запропоновано імплементувати деякі норми законодавства України про адміністративну процедуру в частині удосконалення провадження у справах про порушення митних правил.

Удосконалено елементи механізму адміністративно-правового регулювання митних деліктів, включаючи принципи, адміністративно-правові норми, акти офіційного тлумачення та документи, що супроводжують процедури у справах про митні правопорушення. Ці результати сприятимуть розвитку правової системи України, підвищенню ефективності протидії митним правопорушенням.

Акцентовано на тому, що європейські підходи притягнення до відповідальності за митні правопорушення, в тому числі за товарну контрабанду в країнах ЄС можуть бути диференційованими як за пороговими значеннями, так і за мірою покарання. Однак загальним для зазначених країн є досить жорстка система покарання за такі митні делікти, особливо в частині накладення штрафів.

Так, нормативно-правові акти у Франції, Німеччині та Польщі передбачають доволі високі штрафи й можуть сягати до 10 млн євро. Для особливо тяжких випадків товарної контрабанди передбачено позбавлення волі до 10 років.

Відзначено відсутність єдиних підходів спостерігається також у застосуванні адміністративної або кримінальної відповідальності. У таких країнах, як Австрія,

Кіпр, Франція, Бельгія, Мальта, Польща та Люксембург, протидія митним деліктам регулюється виключно кримінальними кодексами, і відповідно, притягнення до кримінальної відповідальності осіб, винних у вчиненні таких правопорушень, здійснюють кримінальні суди. У випадках, що вважаються менш тяжкими за критеріями вартості товарів та сум ухилення від сплати митних платежів, передбачена адміністративна форма розгляду справ про митні правопорушення, що передбачає притягнення до адміністративної відповідальності.

Доведено, що європейська практика застосування санкцій за митні делікти включає такі види: 1) штрафи; 2) ув'язнення; 3) конфіскацію; 4) тимчасову або повну дискваліфікацію юридичних осіб, які вчинили порушення, щодо здійснення певних видів діяльності, що потребують попереднього дозволу.

Наголошено, що в країнах-членах ЄС немає жодної держави, де до митних деліктів застосовуються виключно адміністративні санкції. На особливості притягнення до кримінальної чи адміністративної відповідальності впливають обтяжувальні (повторність правопорушення; порушення, вчинені організованою групою осіб; шахрайські наміри; розмір несплачених податків) або пом'якшувальні обставини (співпраця з митними органами; відсутність умислу; сплата недоплачених митних платежів; сумлінність та хороша репутація порушника; серйозність правопорушення та ін.).

Ключові слова: митні делікти, митні правила, митне правопорушення, митне регулювання, адміністративна відповідальність, контрабанда, адміністративне правопорушення, судовий розгляд, митні органи, митний контроль, порушення митних правил, адміністративна процедура, адміністративно-правове регулювання.

ANNOTATION

Gerchakivska O.Y. Administrative and legal regulation of customs crimes in Ukraine. – Qualification work on the rights of the manuscript.

The dissertation is written for obtaining the scientific degree of Doctor of Philosophy (Ph.D.) in the field of law on speciality 081 Law. – West Ukrainian National University, Ternopil, 2025.

The dissertation is a modern comprehensive study of the system of regulation of customs offenses in Ukraine, which has been formed as a separate complex interdisciplinary institute. The work is devoted to a comprehensive analysis of the administrative and legal regulation of customs offenses in Ukraine and is the first such study in domestic administrative and legal science.

One of the main innovations is the justification of the existence of a separate interdisciplinary institute of legal regulation of customs offenses. The interdisciplinary institute differs in general content, specific structure and protective purpose, as well as functional status in substantive law. Its purpose is to regulate social relations arising in the sphere of customs activity through the mechanism of punishment of violators of customs legislation. An important aspect is the functional connections that ensure interaction between legal norms that form the integrity of this institute.

The work also offers the author's definition of the term «deviant behavior in the customs sphere». This definition covers actions or inaction of individuals or groups of individuals, including officials, that do not comply with the legislative norms regarding crossing the customs border. The concept of «mechanism of administrative and legal regulation of customs offenses» has been developed separately, which describes a system of interrelated legal norms, institutions and procedures that contribute to the prevention, control and response to customs offenses.

Three main stages of the transformation of the regulatory and legal support for liability for commodity smuggling have been studied:

1. The stage of formation (1991-2001) - characterized by the application of the provisions of the Criminal Code of the Ukrainian SSR to combat smuggling.
2. The transitional stage (2012) - marked by the decriminalization of commodity smuggling, when some goods were removed from the list of contraband.
3. The stage of returning to criminalization (2024) - the adoption of Law No. 3513-

IX, which changed the liability for commodity smuggling from administrative to criminal.

On the basis of the study, a draft Law of Ukraine "On Amendments to the Customs Code of Ukraine and Other Legislative Acts to Ensure a Differentiated Approach and Individualization of Legal Responsibility for Violation of Customs Regulations and Bringing Certain Norms in Line with the Legislation on Administrative Procedure" was developed, which proposed to resolve the problem of the absence of undifferentiated punishment for customs offenses, the use of confiscation, and the imposition of administrative penalties and reduction of the terms of consideration of cases of violation of customs regulations. In addition, it is proposed to implement some norms of the legislation of Ukraine on administrative procedure in terms of improving proceedings in cases of violation of customs regulations.

Elements of the mechanism of administrative and legal regulation of customs offenses have been improved, including principles, administrative and legal norms, acts of official interpretation and documents accompanying procedures in cases of customs offenses. These results will contribute to the development of the legal system of Ukraine, increasing the effectiveness of countering customs offenses.

Attention is focused on the fact that European approaches to bringing to justice customs offenses, including for commodity smuggling in EU countries, can be differentiated both in terms of threshold values and in terms of punishment. However, what is common to the mentioned countries is a rather strict system of punishment for such customs offenses, especially in terms of imposing fines. Thus, the regulatory legal acts in France, Germany and Poland provide for quite high fines and can reach up to 10 million euros. For especially serious cases of commodity smuggling, imprisonment for up to 10 years is provided.

It was noted that the lack of unified approaches is also observed in the application of administrative or criminal liability. In countries such as Austria, Cyprus, France, Belgium, Malta, Poland and Luxembourg, combating customs offenses is regulated exclusively by criminal codes, and accordingly, criminal liability of persons guilty of committing such offenses is carried out by criminal courts. In cases that are considered less serious according to the criteria of the value of goods and the amounts of evasion of customs payments, an administrative form of consideration of cases of customs offenses

is provided, which provides for administrative liability.

It is proven that the European practice of applying sanctions for customs offenses includes the following types: 1) fines; 2) imprisonment; 3) confiscation; 4) temporary or complete disqualification of legal entities that have committed violations from carrying out certain types of activities that require prior authorization.

It is emphasized that there is no state in the EU Member States where only administrative sanctions are applied to customs offenses. The specifics of the Criminal or administrative liability is affected by aggravating (repetition of the offense; violations committed by an organized group of persons; fraudulent intent; amount of unpaid taxes) or mitigating circumstances (cooperation with customs authorities; lack of intent; payment of unpaid customs payments; good faith and good reputation of the offender; seriousness of the offense, etc.).

Keywords: customs torts, customs rules, customs offence, customs regulation, administrative liability, smuggling, administrative offence, court proceedings, customs authorities, customs control, violation of customs rules, administrative procedure, administrative and legal regulation.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Герчаківська О.Я. Судова практика в частині розгляду справ про митні делікти в контексті забезпечення митної безпеки України. *Сучасні виклики забезпечення митної безпеки в Україні: монографія* / за ред. д.е.н., професора А.І. Крисоватого. Тернопіль: Університетська думка, 2020. С. 146-165.

2. Gerchakivska O., Gerchakivsky S. Institutional and legal support for combating customs crime in Ukraine. *Architectonics of Fiscal Science and Divergence of Customs and Tax Institutions: Monograph* / edited by Doctor of Economics, Prof. A. Krysovaty. Ternopil: 2021. 397 pages. P. 215-226.

Статті у вітчизняних фахових виданнях, зарубіжних періодичних наукових виданнях, а також вітчизняних фахових журналах, що індексуються у міжнародних наукометричних базах:

3. Zvarych I., Brodovska O., Krysovata L., Gerchakivsky S., Gerchakivska O. Energy System Decarbonization and Circular Economy: “Bypass Emission Hotspots”. *International Journal of Energy for a Clean Environment*. 2023. Vol. 25, no. 2. P. 45-61. DOI: <https://doi.org/10.1615/InterJEnerCleanEny.2023048296>.

4. Герчаківська О.Я., Герчаківський С.Д. Девіантна поведінка суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та особливості її протидії. *Світ фінансів*. 2016. Вип. 2. С. 53-67.

5. Герчаківська О.Я. Герчаківський С.Д. Фіскально-правовий моніторинг судового розгляду справ про митні правопорушення. *Актуальні проблеми правознавства*. 2020. № 3. С. 34-44.

6. Герчаківська О.Я. Протидія митним правопорушенням у міжнародному та українському нормативно-правовому полі. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 1. С. 141-147.

7. Gerchakivska O., Bratasyuk O. Actualities of the activity of the judiciary in Ukraine in war-time conditions. *Науковий вісник Львівської академії. Серія: Економіка, менеджмент та право: збірник наукових праць* / Гол. ред. М. С. Письменна. Київ: «Центр учбової літератури», 2022. Вип. 6. 147 с. С. 138-144.

8. Герчаківська О.Я., Шевчук О.Р. Протидія порушенням митних правил в

Україні та перспективи адміністративно-процедурного врегулювання. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 2. С. 533-539.

Наукові праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

9.Герчаківська О.Я., Братасюк О. Девіантна поведінка в митній сфері: теоретичні аспекти та протидія в час війни. *«Російсько-українська війна: право, безпека, світ»: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф.* [м. Тернопіль, 29 квіт. 2022 р.]. Тернопіль: ЗУНУ, 2022.

10.Герчаківська О.Я. Особливості інституційного забезпечення протидії митним правопорушенням в умовах воєнного стану. *«Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації»:* матеріали XIX наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 13 травня 2022 р.]. Тернопіль: ЗУНУ, 2022.

11.Герчаківська О.Я. Система суб'єктів адміністративно-правового регулювання митних деліктів: теоретичний наратив. *«Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально-економічного розвитку України: виклик глобального світу»:* матеріали VI Міжн. наук.-практ. конф. [м. Полтава, 19-20 травня 2022 р.]. Полтава: Полтавський інститут економіки і права, 2022.

12.Герчаківська О.Я. Принципи адміністративно-правового регулювання митних деліктів в Україні. *«Стратегічні орієнтири сталого розвитку в Україні та світі»:* матеріали II Міжн. наук.-практ. конф. молодих учених [м. Чернігів, 21 квітня 2023 р.]. Чернігів: Національний університет «Чернігівська політехніка», 2023.

13.Герчаківська О.Я. Митні правовідносини: теоретичні контури та прикладна специфіка. *«Модернізація вітчизняної правової системи в умовах світової інтеграції»:* матеріали IV Міжн. наук.-практ. конф. [м. Кропивницький, 23 березня 2023 р.]. Кропивницький: Льотна академія Національного авіаційного університету, 2023.

14.Герчаківська О.Я. Дискусійні питання щодо визначення правової конструкції «порушення митних правил». *Соціально-гуманітарні виміри правової держави: мат. Міжн. наук.-практ. конф.* [м. Дніпро, 27 жовтня 2022 р.]. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022.

15.Герчаківська О.Я. Адміністративно-правові домінанти протидії

контрабанді в Україні. *«Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід»: матеріали VII Міжн. наук.-практ. конф.* [м. Тернопіль, 28 квітня 2023 р.]. Тернопіль: Західноукраїнський національний університет, 2023.

16.Герчаківська О.Я., Шевчук О.Р. Дискурс щодо надання правоохоронного статусу митним органам в Україні. *«Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід»: матеріали VIII Міжн. наук.-практ. конф.* [м. Тернопіль, 19-20 квітня 2024 р.]. Тернопіль: Західноукраїнський національний університет, 2024.

17.Герчаківська О.Я., Герчаківський С.Д. Домінанти посилення інституційної спроможності митних органів в Україні в умовах війни. *«Державна митна політика України: відповідь на глобальні виклики та перспективи міжнародного співробітництва»: матеріали Міжн. наук.-практ. круглого столу* [м. Хмельницький, 20 червня 2024 р.]. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024.

18.Герчаківська О.Я., Шевчук О.Р. Антикорупційна компонента удосконалення протидії митним правопорушенням в Україні. *«Публічна служба: вектори реформування в умовах воєнного стану»: матеріали Всеукр. наук.-практ. круглого столу* [м. Харків, 21 червня 2024 р.]. Харків: Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого, 2024.